

Michał Sobczak

Emilia Pankanin

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Socjologiczno-lingwistyczne zagadnienia przekładu *Przepisów gry w piłkę nożną*

Od kilku lat można zaobserwować systematyczną ewolucję *Przepisów gry w piłkę nożną* (dalej: PG), wskutek czego dzień 1 lipca już trzeci raz z rzędu stał się datą, kiedy na całym świecie zaczęła obowiązywać ich nowa wersja. Tak częste modyfikacje PG powodują, że wiele pracy mają zespoły tłumaczeniowe powoływane w poszczególnych krajach i federacjach, których zadaniem jest przekład wyjściowego tekstu angielskiego na język docelowy. Zadanie to jest dziś z dwóch powodów szczególnie trudne. Po pierwsze, tłumacze pracują pod dużą presją czasu, gdyż wersja angielskojęzyczna pojawia się zazwyczaj dopiero w maju, podczas gdy już na początku lipca musi być przełożona na inne języki. Po drugie, rola tłumaczy jest niezwykle odpowiedzialna, gdyż od tego, w jaki sposób wykonają przekład, zależy często wynik i przebieg zawodów piłkarskich.

W poprzednich tekstach poświęconych problemom przekładu PG skupialiśmy się zarówno na ich statusie lingwistyczno-prawnym, jak i próbowaliśmy wskazać przyczyny i zakres popełnianych w toku translacji błędów¹. Niestety, zaledwie wstępna analiza opublikowanej 1 lipca wersji PG dowodzi, że usterki tłumaczeniowe nie zostały wyeliminowane. Zanim jednak przybliżymy przykłady niewłaściwych rozwiązań przekładowych zaobserwowanych przez nas w znowelizowanych zapisach, chcieliby-

¹ M. Sobczak, E. Pankanin, *Rewolucja w „Przepisach gry w piłkę nożną” z perspektywy przekładowej* [w:] „Heteroglossia. Studia Kulturoznawczo-Filologiczne” 2016, nr 6, s. 137-146.; M. Sobczak, *Tłumaczenie Przepisów gry w piłkę nożną pod lupą sędziego-neofilologa*, [w:] K. Kodeniec, J. Nowacka (red.) *Komunikacja międzykulturowa w świetle współczesnej translatoologii*. T. 5: *Język przekładu i komunikacji międzykulturowej*, Katedra Filologii Angielskiej Uniwersytetu Warmińsko Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2016; M. Sobczak, *Deliberate save a rozmyślna parada obronna – kilka uwag o tłumaczeniu przepisów gry (w piłkę nożną)*, „Journal of Education, Health and Sport” 2015, nr 11, s. 678-684; M. Sobczak, *O potrzebie podjęcia badań prawno-językoznawczych poświęconych tekstom regulującym zasady gier sportowych*, „Studia z Zakresu Prawa, Administracji i Zarządzania Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy” 2015, nr 8, s. 129-136.

śmy skupić się na kwestii, która w dotychczasowych pracach pozostawała w tle rozważań, tj. na znaczeniu piłki nożnej we współczesnym świecie.

Według statystyk Międzynarodowej Federacji Piłki Nożnej (FIFA) piłka nożna jest obecnie najpopularniejszym sportem na świecie. Zrzesza ona bowiem ćwierć miliarda graczy, niemal dwa miliony klubów piłkarskich, ponad miliard entuzjastów piłki nożnej uczestniczących w meczach na stadionach i regularnie oglądających transmisje rozgrywek w telewizji². W Mistrzostwach Europy w Piłce Nożnej do lat 21, które od 16 do 30 czerwca bieżącego roku odbywały się w kilku miastach Polski, wzięło udział prawie ćwierć miliona fanów futbolu. Według danych Unii Europejskich Związków Piłkarskich (UEFA), tegoroczne rozgrywki, mimo tego, że obejmowały rywalizację na poziomie młodzieżowym, cieszyły się najwyższą frekwencją od dziesięciu lat³.

Dane statystyczne przedstawione powyżej trafnie ilustrują, jak istotne znaczenie w społeczeństwie ma współcześnie piłka nożna. Warto w tym miejscu zauważyć, że sport, jak zakłada socjologia sportu, czyli nauka zajmująca się badaniem jego społecznych aspektów, odgrywa także ważną rolę w kształtowaniu się kultury danego kraju. Jako kulturę należy w tym kontekście rozumieć zbiór wartości, norm i konwencji charakterystycznych dla danego społeczeństwa i przekazywanych kolejnym pokoleniom. To właśnie ona determinuje zachowania, a także organizuje strukturę społeczeństwa. Jak podaje Krystyna Szafraniec, współczesne społeczeństwo konsumpcyjne w celu ekspresji lub realizacji różnych celów⁴ posługuje się dobrami materialnymi⁵. W ten sposób kibic danego klubu piłki nożnej, nabywając karnet na mecze w całym sezonie, komunikuje, że jest gotowy poświęcić czas i określoną sumę pieniędzy, aby w czasie rozgrywek zagrzewać ulubioną drużynę piłkarską do walki⁶.

Do najbardziej ważkich aspektów kultury z perspektywy socjologii sportu należą symbole, różnicowanie kulturowe, istnienie subkultur oraz język. Jako symbole trzeba rozumieć środki stylistyczne, mające znaczenie dosłowne i ukryte, oparte na skojarzeniach i konwencjach społecznych. Członkowie danej społeczności interpretują ich znaczenie zazwyczaj w ten sam sposób. W środowisku sportowym są nimi np. puchary. W konsekwencji, główną motywacją uczestników zawodów jest zwycięstwo, czyli symboliczna natura pucharu, a nie zdobycie pucharu jako przedmiotu⁷. Wymiar symboliczny ma także pięć kół olimpijskich (niebieskie, żółte, czarne, zielone i czerwone). Oznaczają one jedność wszystkich uczestników igrzysk pochodzących z pięciu

² J. Cleland, *A Sociology of Football in a Global Context*. Routledge Research in Sport, Culture and Society. Introduction. Routledge. London, New York 2015.

³ www.u21poland.com/oficjalna-frekwencja-na-uefa-euro-u21-w-polsce-niemal-cwierz-miliona-widzow-81-zapelnienia-stadionow/, dostęp: 14.07.2017.

⁴ K. Szafraniec, *Młodzi 2011*. Kancelaria Rady Ministrów. Warszawa 2011, s. 255.

⁵ T. Delaney, T. Madigan, *The Sociology of Sports. An Introduction*, McFardland & Company, Inc., Publishers, North Carolina 2016, s. 72-74.

⁶ Tamże.

⁷ Tamże, s. 73-74.

kontynentów⁸. W środowisku piłkarskim natomiast symbolami posługuje się np. arbiter, który, pokazując zawodnikom żółtą lub czerwoną kartkę, sygnalizuje naruszenie zasad gry⁹.

W badaniach socjologicznych sporo uwagi poświęca się zróżnicowaniu kulturowemu i istnieniu subkultur. Jak wiadomo, sport – w tym wypadku piłka nożna – jest obecny w każdej kulturze, a mecze piłkarskie organizowane są na całym świecie. Za przykład mogą tutaj posłużyć Mistrzostwa Świata w Piłce Nożnej – The FIFA World Cup – których gospodarzami w latach ubiegłych były Niemcy (2006), Republika Południowej Afryki (2010), Brazylia (2014), a w nadchodzącym roku (2018) zostanie Federacja Rosyjska¹⁰. W roku 2017 organizację Młodzieżowych Mistrzostw Świata Kobiet powierzono nawet tak egzotycznym krajom, jak Papua Nowa Gwinea czy Jordania, juniorzy zaś rywalizowali na stadionach w Korei.

Wielbiciele piłki nożnej tworzą międzynarodową wspólnotę, która jednoczy się w szczególności w trakcie trwania rozgrywek. Najwyższą wartością dla jej członków stanowi zespołowość, a elementem spajającym wspólnotę fanów futbolu są znane w wielu krajach przyśpiewki i okrzyki – zarówno te pozytywne, mające na celu wyrażenie uwielbienia dla ulubionej drużyny, jak i agresywne, często wulgarne, skierowane w stronę arbitrów i kibiców zespołów przeciwnych¹¹. Innymi wartościami, komunikowanymi przez fanów futbolu w formie graffiti na murach i napisów na flagach, są wierność, lojalność, oddanie, honor i wiara w Boga, jak np. *Upadł klub, my przetrwamy wierni barwom nie klubowi* (RKS Raków Częstochowa). Trzeba dodać, że wśród haseł pojawiających się na murach występują także slogany wyrażające nienawiść, gniew: *Bóg zesłał nas na ziemię byśmy siali terror i zniszczenie* (Lechia Gdańsk). Te charakterystyczne są jednak dla tzw. szalikowców, odrębnej grupy, której zachowania postrzegane są powszechnie jako problem społeczny¹².

Warto także zauważyć, że fani futbolu, jako silnie zjednoczona grupa, mocno angażują się w kampanie społeczne. Od niemal piętnastu lat organizatorzy Mistrzostw Świata, piłkarze i kibice manifestują swój sprzeciw wobec przejawów dyskryminacji i rasizmu na stadionach. Protest ten polega między innymi na odczytywaniu przez kapitanów drużyn przed rozpoczęciem meczu krótkiej deklaracji podjęcia walki z dyskryminacją na tle rasowym, płci, ze względu na orientację seksualną, pochodzenie i wyznanie¹³. W Polsce impulsem do walki z przejawami rasizmu i dyskrymi-

⁸ K. Toohey, *The Olympic Games: A Social Science Perspective*. CABI Publishing, Wallingford, UK 2007, s. 61.

⁹ T. Delaney, T. Madigan *The Sociology of Sports. An Introduction*. McFardland & Company, Inc., Publishers, North Carolina 2016, s. 73.

¹⁰ www.fifa.com/worldcup/index.html, dostęp: 14.07.2017.

¹¹ E. Kołodziejek, *Człowiek i świat w języku subkultur*, „Acta Universitatis Wratislaviensis” Nr 3060: *Język a kultura*, t. 20. Wrocław 2008, s. 292.

¹² Tamże, s. 292-293.

¹³ T. Delaney, T. Madigan, *The Sociology of Sports. An Introduction*. McFardland & Company, Inc., Publishers, North Carolina 2016, s. 80.

nacji były zorganizowane w 2012 roku we współpracy z Ukrainą Mistrzostwa Europy. Jeszcze przed rozpoczęciem rozgrywek powołano do życia Centrum Monitorowania Rasizmu, stanowiące część międzynarodowego projektu *Football Against Racism in Europe*. Koordynatorem przedsięwzięcia było stowarzyszenie *Nigdy Więcej*, oficjalny partner UEFA¹⁴. Środowisko piłkarskie aktywnie uczestniczy także w kampaniach organizacji humanitarnych. Warto wymienić w tym miejscu piłkarzy – Davida Beckham, Lionela Messiego i Ryana Giggsa – ambasadorów Funduszu Narodów Zjednoczonych (UNICEF).

Podsumowując, środowisko piłkarskie (zarówno fani, jak i piłkarze, trenerzy czy działacze) prezentuje się jako silnie zjednoczona, międzynarodowa wspólnota, którą łączą wartości (zespołowość, lojalność), sposoby wyrażania emocji (okrzyki, przyspiewki stadionowe, napisy na flagach i murach), posługiwanie się symbolami, a także wspólne cele (walka z rasizmem i dyskryminacją, skrajnym ubóstwem i głodem). Rozgrywki piłkarskie należy więc bez wątpienia traktować jako rywalizację o szczególnym znaczeniu społecznym. Rola arbitrów staje się w tym kontekście niezwykle odpowiedzialna, a narzędzie, które stanowi podstawę podejmowanych przez nich werdyktów – przepisy gry – muszą być przygotowane i przetłumaczone skrupulatnie i starannie.

Jak wspomnieliśmy wcześniej, cechą charakterystyczną każdej kultury jest także porozumiewanie się za pomocą języka¹⁵. Społeczność sportowa również posługuje się własnym kodem językowym – językiem sportu¹⁶. Zdaniem Tomasza Piekota¹⁷, jego użytkownikami mogą być zarówno zawodnicy profesjonalni, trenerzy, jak i komentatorzy oraz kibice. Prace językoznawcze powstałe dotychczas na ten temat traktują głównie o warstwie leksykalnej języka sportu¹⁸. Ten stan rzeczy można uzasadnić wyraźnym rozrostem słownictwa z dziedziny sportu w języku polskim w ostatnim czasie, głównie za sprawą zapożyczeń z języków obcych – przeważnie nazw nowych dyscyplin sportowych (*skateboard*, *kitesurfing*, *lacrosse*, *petanka*) i rosnącego zainteresowania niszowymi dyscyplinami w Polsce, jak np. *curling*¹⁹.

Rozważania zawarte w części empirycznej niniejszego artykułu dotyczą problemu słabo jeszcze opisanego, tj. tłumaczenia zasad gry w piłkę nożną. Zanim przedstawimy materiał wyekscerpowany z najnowszego wydania *Laws of the Game*

¹⁴ Powstaje Centrum Monitorowania Rasizmu, [w:] *Forum Żydzi, Chrześcijanie, Muzułmanie*, [online], 2009, www.znak.org.pl/?lang1=pl&page1=news&subpage1=news00&infopassid1=9844&scrt1=sn, dostęp: 19.07.2017.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ A. Tworek, *Język sportu – próba definicji (analiza języka polskiego i niemieckiego)*, [w:] G. Szpila (red.), *Język trzeciego tysiąclecia*, Tertium, Kraków 2000, s. 332.

¹⁷ T. Piekot, *Język w grupie społecznej. Wprowadzenie do badań socjolektów*, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Angelusa Silesiusa, Wałbrzych 2008, s. 123.

¹⁸ B. Nowowiejski, *Zróżnicowanie polskiej leksyki sportowej (między specjalistyczną terminologią a słownictwem potocznym środowiskowym)*, [w:] „Poznańskie Spotkania Językoznawcze” 2014, nr 28, s. 109.

¹⁹ Tamże, s. 110.

oraz ich przekładu na język polski, warto, jak sądzimy, poświęcić kilka słów ogólnej charakterystyce języka piłki nożnej, by w jego obrębie umiejscowić PG. Janusz Taborek określa ten kod językowy jako „język specjalistyczny, używany w specjalistycznej komunikacji, który nie jest tylko odmianą języka młodzieżowego czy też specjalistycznej terminologii, gdyż występuje w wielu obszarach aktywności komunikacyjnej”²⁰. Na podstawie definicji zaproponowanej przez poznańskiego badacza można więc stwierdzić, że język piłki nożnej jest kodem o szerokim zasięgu, a jego użytkownicy stanowią grupę bardzo zróżnicowaną. Klasyfikację socjolektu sportowego zaproponował natomiast Artur Tworek, wyróżniając w jego obrębie następujące warstwy: język przepisów, język naukowy, język relacji prasowej, język sportowych programów telewizyjnych, język sportowych programów radiowych, język sportowców i trenerów, język kibiców, język spikera widowiska sportowego, język dziennikarza oraz sportowca lub trenera w formie wywiadu²¹. Do wybranych kategorii przedstawionych powyżej Janusz Taborek proponuje następujące przykłady z języka polskiego i angielskiego²²: język przepisów: „Podczas [...] meczu piłki nożnej zabrania się: używania obraźliwego słownictwa [...], rzucania przedmiotami; [...]”; „During the football match it is not allowed: to use swear words, to throw things; [...]”; język relacji medialnej: „Trzeciak strzelił gola po indywidualnej akcji całej drużyny”; „Trzeciak scored a goal after an individual action of the whole team”; język kibiców: „My chcemy gola!” – „We want a goal!”; „Gdzie te transfery?” – „Where are the transfers?”. Wśród wyrażen używanych przez entuzjastów piłki nożnej występują także frazeologizmy powszechnie stosowane w ogólnej odmianie języka polskiego, choć w innym znaczeniu: *złoty strzał* (‘zdobycie gola gwarantującego zwycięstwo w meczu’), *mieć czyste konto* (‘zakończyć mecz (połowę) bez straty bramki’), *dobrze się ustawić/dobre ustawienie* (‘znajdowanie się w takim miejscu na boisku podczas rozgrywania meczu, w którym piłkarz (piłkarze) może (mogą) przechwycić piłkę zagrałą przez przeciwnika lub stworzyć dogodną sytuację do zdobycia bramki’)²³.

Widać zatem, że PG są wymieniane przez badaczy jako element składowy języka sportu. W naszej opinii brakuje jednak bardziej szczegółowych, kompleksowych badań poświęconych tej warstwie języka sportu, podczas gdy często opisywane w literaturze przedmiotu socjolekty fanów czy język dziennikarzy nierzadko bardzo silnie wiążą się właśnie z PG, których interpretacja wywołuje wiele emocji i budzi niemałe wątpliwości.

²⁰ J. Taborek, *The language of sport: Some remarks on the language of football*, [w:] H. Lankiewicz, E. Wąsikiewicz-Firlej (red.), *Informed teaching- premises of modern foreign language pedagogy*, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Staszica w Pile, Piła 2012, s. 253.

²¹ A. Tworek, dz. cyt., s. 335-336.

²² J. Taborek, dz. cyt., s. 239-242.

²³ M. Podlecki, *Zmiany semantyczne jednostek frazeologicznych zaadaptowanych przez socjolekt środowiska piłkarskiego*, „Kwartalnik Językoznawczy” 2014/3, nr 19, s. 21.

W dalszej części artykułu prezentujemy i opatrujemy komentarzem pięć przykładów niewłaściwych rozwiązań tłumaczeniowych zawartych w polskiej wersji PG²⁴. We wszystkich przykładach zachowujemy pisownię oryginalną. Ekscerpt obejmuje tylko te fragmenty przepisów, które zostały znowelizowane w tekście obowiązującym od 1 lipca 2017 roku.

Przykład 1.

Tekst angielski: The referee takes action against team officials who fail to act in a responsible manner and may expel them from the field of play and its immediate surrounds; a medical team official who commits a dismissible offence may remain if the team has no other medical person available, and act if player needs medical attention.

Tekst polski: Sędzia stosuje sankcje wobec osób funkcyjnych, które nie potrafią zachowywać się w sposób odpowiedzialny i może usunąć je z pola gry oraz jego bezpośredniego otoczenia; osoba pełniąca funkcję pomocy medycznej, która popełnia przewinienie karane wykluczeniem może pozostać w strefie technicznej, w przypadku, jeżeli ta drużyna nie ma innej opieki medycznej – taka osoba nadal udziela pomocy medycznej zawodnikom, jeżeli takowej potrzebują.

Komentarz: W przekładzie na język polski niezbyt fortunne wydaje się sformułowanie *które nie potrafią zachowywać się w sposób odpowiedzialny*. W naszej ocenie należałoby użyć ekwiwalentu: *które zachowują się nieodpowiedzialnie*. Pewne wątpliwości budzi również dodanie elementu *w strefie technicznej*, który określa miejsce, gdzie osoba funkcyjna udzielająca pomocy medycznej może pozostać po wykluczeniu jej przez sędziego. Z wersji angielskiej nie wynika wprost, że chodzi właśnie o strefę techniczną, gdyż w zdaniu poprzedzającym czasownik *remain* pojawiają się dwa człony: *the field of play* oraz *immediate surrounds*. Wersja angielska jest zatem niejednoznaczna i zapewne przysporzyła pewnych trudności polskiemu zespołowi tłumaczeniowemu. W naszej ocenie jednak należy uznać, że element naddany w przekładzie był uzasadniony; tłumacze intuicyjnie rozwiązali ten problem, wskazując tym samym linię interpretacyjną. Przekład dosłowny *może pozostać*, bez precyzowania miejsca, okazałby się dużo bardziej kłopotliwy i mniej transparentny.

Przykład 2.

Tekst angielski: With the exception of a substitute for a goalkeeper who is unable to continue, only players who are on the field of play or are temporary off the field of play (injury, adjusting equipment etc.) at the end of the match are eligible to take kicks.

²⁴ Zarówno w wypadku wersji angielsko-, jak i polskojęzycznej korzystamy z oficjalnych stron internetowych publikujących je instytucji. Tekst angielski zaczerpnęliśmy z witryny International Association Board: www.theifab.com/document/laws-of-the-game (dostęp: 28.07.2017), polski zaś ze strony Polskiego Związku Piłki Nożnej: www.pzpn.pl/federacja/sedziowie/materialy-szkoleniowe (dostęp: 28.07.2017).

Tekst polski: Z wyjątkiem wymiany za bramkarza, który nie jest w stanie kontynuować gry, tylko zawodnicy, którzy są na polu gry w chwili zakończenia zawodów lub znajdują się tymczasowo poza polem gry (kontuzja, poprawa ubioru itp.) są dopuszczeni do wykonywania rzutów z punktu karnego.

Komentarz: Analizowany przepis dotyczy sytuacji, kiedy zawody kończą się wynikiem nierozstrzygniętym i sędzia zarządza wykonywanie rzutów karnych w celu wyłonienia zwycięzcy meczu. Reguły, według których przebiega ten fragment rywalizacji, są bardzo precyzyjnie sformułowane, dzięki czemu zachowane są zasady fair play. W tym ważnym paragrafie błędnie przetłumaczono wyraz *substitute* (jako *wymiana*), co powoduje, że zapis w polskiej wersji PG jest niezrozumiały. Należało użyć ekwiwalentu z *wyjątkiem zawodnika wymieniającego bramkarza*, który nie powodowałby wątpliwości interpretacyjnych.

Przykład 3.

Tekst angielski: A player in an offside position at the moment the ball is played or touched by a team-mate is only penalised on becoming involved in active play by [...] gaining an advantage by playing the ball or interfering with an opponent when it has rebounded or beend deflected off the goalpost, cross bar, match official or an opponent.

Tekst polski: Zawodnik, który przebywa na pozycji spalonej w momencie, gdy piłka zostaje zagrana lub dotknięta przez współpartnera, może być ukarany jedynie wtedy, gdy jest aktywny w grze poprzez [...] osiąganie korzyści poprzez zagraniem piłki lub przeszkadzanie przeciwnikowi, gdy piłka trafiła do zawodnika na pozycji spalonej po rykoszecie lub odbiła się od słupka, poprzeczki, sędziego lub przeciwnika.

Komentarz: Przywołana powyżej regulacja odnosi się do jednego z najczęściej modyfikowanych artykułów PG – *Spalony*. Problem użycia w polskim przekładzie słów rykoszet i odbicie był już opisywany we wcześniejszych tekstach, wobec czego w tym miejscu chcielibyśmy skupić się na elemencie, który pojawił się w cytowanym zapisie w najnowszej wersji przepisów. Dodano mianowicie sformułowanie *match official*, które precyzuje, że przepis o spalonym obowiązuje również wtedy, gdy piłka odbije się od sędziego. W tym kontekście powstaje jednak pewna nieścisłość – określenie angielskie *match official* obejmuje swym zasięgiem semantycznym nie tylko arbitra głównego zawodów, lecz każdego z sędziów delegowanych do prowadzenia spotkania (sędziów asystentów, dodatkowych sędziów asystentów, sędziego technicznego). By wskazać, że chodzi o sędziego głównego, w tekście angielskim używany jest rzeczownik *referee* (co widać np. w przykładzie pierwszym, gdzie była mowa o sankcjach dyscyplinarnych podejmowanych przez arbitra). Tak więc autorzy tłumaczenia niewłaściwie zawężili analizowaną regulację tylko do sędziego głównego, podczas gdy może zaistnieć sytuacja, że piłka odbije się np. od dodatkowego sędziego asystenta. Adekwatny przekład powinien brzmieć: *od jednego z sędziów*. Na marginesie trzeba dodać, że jest to jednostkowy wypadek

błędno tłumaczenia określenia *match officials*. W pozostałych artykułach, np. w artykule czwartym, który reguluje ubiór zawodników, w tekście polskim pojawia się trafny ekwiwalent. Zespołowi tłumaczeniowemu zabrakło tu zatem konsekwencji.

Przykład 4.

Tekst angielski: If, when a free kick is taken by the defending team from inside its penalty area, any opponents are inside the penalty area because they did not have time to leave, the referee allows play to continue. If an opponent who is in the penalty area when the free kick is taken, or enters the penalty area before the ball is in play, touches or challenges for the ball before it has touched another player, the free kick is retaken.

Tekst polski: Jeżeli po podyktowaniu rzutu wolnego dla drużyny broniącej z jej własnego pola karnego, drużyna ta wykona go mimo obecności w polu karnym zawodników drużyny przeciwnej, którzy nie zdążyli opuścić pola karnego, sędzia zezwala na kontynuowanie gry. Jeżeli zawodnik znajdujący się w polu karnym w czasie wykonywania rzutu wolnego lub wchodzący w nie przed zostaniem piłki, dotyka piłkę lub atakuje przeciwnika w walce o piłkę, zanim dotknęła ona innego zawodnika, rzut wolny powtarza się.

Komentarz: Wydaje się, że w tłumaczeniu niepotrzebnie pojawia się sformułowanie *jeżeli po podyktowaniu rzutu wolnego*. Oczywiście jest, że rzut wolny wykonuje się wtedy, gdy zostanie on przez sędziego zarządzony, więc w tym miejscu wystarczyłby ekwiwalent *jeżeli drużyna broniąca wykona rzut wolny [...]*. Istotniejszy błąd pojawia się jednak w drugim zdaniu omawianego zapisu. Niejasne jest tam określenie *przed zostaniem piłki*. Trudno rozstrzygnąć, czy w wyrazie *zostaniem* mamy do czynienia z literówką (być może autorzy chcieli użyć odpowiednika *dostaniem*), czy omyłkowo pominięto jakiś człon w tłumaczeniu, co spowodowało, że przekład jest niepełny, a w konsekwencji niezrozumiały. Abstrahując od przyczyny błędu, tak brzmiący zapis nie oddaje znaczenia wersji angielskiej i jego właściwa interpretacja bez sięgania do oryginału – nawet w wypadku osób profesjonalnie związanych z piłką nożną – jest niemożliwa. Prawidłowy przekład to: *zanim piłka jest w grze*.

Przykład 5.

Tekst angielski: If an opponent who is in the penalty area when the goal kick is taken, or enters the penalty area before the ball is in play, touches or challenges for the ball before it has touched another player, the goal kick is retaken.

Tekst polski: Jeżeli przeciwnik znajdujący się w polu karnym, lub w nie wchodzący, w czasie gdy wykonywany jest rzut od bramki, dotyka piłkę lub o nią walczy przed tym, zanim dotknęła ona innego zawodnika, rzut od bramki należy powtórzyć.

Komentarz: Sądzymy, że niezbyt udane stylistycznie jest sformułowanie *przeciwnik znajdujący się w polu karnym, lub w nie wchodzący*. W tym miejscu, w naszym odczuciu, lepszym rozwiązaniem byłby przekład *jeżeli przeciwnik znajduje się w polu karnym lub wchodzi w nie [...]*. Oprócz tego, podobnie jak w przykładzie czwartym, zespół tłumaczeniowy pominął frazę angielską *before the ball is in play*, tym razem zastępując ją odpowiednikiem *w czasie gdy wykonywany jest rzut od bramki*. Takie rozwiązanie jest nieuzasadnione, ponieważ samo wykonanie rzutu karnego, rozumiane jako zagranie piłki ustawionej w polu bramkowym, nie oznacza, że piłka jest już w grze. Zgodnie z PG następuje to dopiero wtedy, gdy piłka opuści pole karne drużyny broniącej. Osoby z odpowiednim przygotowaniem (np. sędziowie, instruktorzy) będą w tym wypadku w stanie właściwie zinterpretować zapis polskojęzyczny, jednak trzeba pamiętać, że PG adresowane są także do innych grup odbiorców (nauczyciele, fani, dziennikarze), którzy nie dysponują wiedzą i doświadczeniem pozwalającym na trafną interpretację tak sformułowanej regulacji.

Z przeprowadzonej analizy materiału wyekscerpowanego z aktualnie obowiązującej wersji PG wynika, że w przekładzie na język polski pojawiają się błędy, które mogą wpłynąć na możliwość, a także nawet interpretacji zdarzeń boiskowych. Wydaje się, że przyczyn wskazanych usterek należy upatrywać nie tylko w kwestii, którą już podnosiliśmy, tj. niewystarczającym przygotowaniu zespołu tłumaczeniowego do powierzonego zadania (przypomnijmy, że przekład zlecany jest osobom bez doświadczenia i przygotowania filologicznego), lecz również w niedoskonałości procesu tworzenia PG. Krótki czas, w którym musi być wykonany przekład, powoduje, że brakuje możliwości, by odpowiednio dogłębnie pochylić się nad zapisami w wersji angielskojęzycznej, przeanalizować nieścisłości czy wreszcie zrewidować, skorygować zaproponowane wstępnie tłumaczenie.

Celem artykułu – obok analizy materiału językowego – było również podkreślenie społecznego znaczenia piłki nożnej we współczesnym świecie, które powoduje, że decyzje podejmowane przez sędziów w oparciu o niewłaściwie przełożone bądź niefortunnie sformułowane zapisy budzą wiele emocji i kontrowersji. To właśnie socjologiczny fenomen sportu powinien stać się przyczyną głębszych i bardziej zintensyfikowanych badań poświęconych przekładowi zasad regulujących przebieg rywalizacji sportowych.

Jako konkluzję rozważań przytoczmy relację jednego z portali internetowych dotyczącą rozstrzygnięcia o podyktowaniu rzutu karnego przeciwko reprezentacji Polski w meczu Mistrzostw Europy rozgrywanych w Austrii i Szwajcarii w 2008 roku:

Mało w historii było tematów, które jednoczyły Donalda Tuska oraz Lecha Kaczyńskiego. Dokonał tego Howard Webb (na polski rynek weszła właśnie jego autobiografia, którą były sędzia osobiście promował w Warszawie i Poznaniu), dyktując w doliczonym czasie gry meczu Austria - Polska podczas mistrzostw Europy w 2008 roku rzut karny przeciwko biało-czerwonym. Polacy

zremisowali przez to wygrany mecz, a zarówno Tusk, jak i Kaczyński sędziowanie Webba nazwali skandalicznym [...]. Webb podjął w tym meczu jedyną słuszną decyzję, ale następnego dnia, oczekując na bagaż na lotnisku, odsłuchiwał szokującą wiadomości na poczcie głosowej. O pilny kontakt prosił Simon Torr, policjant z South Yorkshire. - Policja otrzymała informację, że po wczorajszym meczu grożą ci śmiercią, Howard. Skontaktowaliśmy się już z UEFA i poprosiliśmy o dodatkową ochronę dla ciebie, ale musimy porozmawiać o bezpieczeństwie twojej rodziny - wspomina słowa oficera Webb w swojej książce²⁵.

BIBLIOGRAFIA

1. Cleland J., *A Sociology of Football in a Global Context. Routledge Research in Sport, Culture and Society. Introduction*. Routledge. London, New York 2015.
2. Delaney T., Madigan, T. *The Sociology of Sports. An Introduction*. McFardland & Company, Inc., Publishers, North Carolina 2016.
3. Kołodziejek E., 2008. *Człowiek i świat w języku subkultur* [w:] *Acta Universitatis Wratislaviensis* No 3060. „Język a kultura”. T. 20. Wrocław 2008, s. 287-296.
4. Nowowiejski B., *Zróżnicowanie polskiej leksyki sportowej (między specjalistyczną terminologią a słownictwem potocznym środowiskowym)* [w:] „Poznańskie Spotkania Językoznawcze”, 28 (2014). Poznań 2014, s. 109-124.
5. Piekot T., *Język w grupie społecznej. Wprowadzenie do badań socjolektów*. Wyd. Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu, Wałbrzych 2008.
6. Podlecki M., *Zmiany semantyczne jednostek frazeologicznych zaadaptowanych przez socjolekt środowiska piłkarskiego*. [w:] K. Dulat, D. Maslej, M. Miławska-Ratajczak (red.), „Kwartalnik Językoznawczy”, 2014/3 (19), Poznań 2014, s. 20-36.
7. Sobczak M., *Deliberate save a rozmyślna parada obronna - kilka uwag o tłumaczeniu przepisów gry (w piłkę nożną)* [w:] „Journal of Education, Health and Sport”, Numer 11, 2015, s. 678-684.
8. Sobczak M., *O potrzebie podjęcia badań prawn językoznawczych poświęconych tekstom regulującym zasady gier sportowych*, „Studia z Zakresu Prawa, Administracji i Zarządzania Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy”, Numer 8, 2015, s. 129-136.
9. Sobczak M., Pankanin E., *Rewolucja w „Przepisach gry w piłkę nożną” z perspektywy przekładowej* [w:] „Heteroglossia. Studia Kulturoznawczo-Filologiczne”, 2016, Numer 6, s. 137-146.
10. Sobczak M., *Tłumaczenie Przepisów gry w piłkę nożną pod lupą sędziego-neofilologa* [w:] K. Kodeniec, J. Nawacka (red.) *Komunikacja międzykulturowa w świetle współczesnej translatoologii*. T. 5 : *Język przekładu i komunikacji międzykulturowej*. Katedra Filologii Angielskiej Uniwersytetu Warmińsko Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2016, s. 93-103.
11. Sobczak M. *Przepisy gry vs Spielregeln – analiza porównawcza z perspektywy przekładowej* (w druku).
12. Szafraniec K., *Młodzi 2011*. Kancelaria Rady Ministrów, Warszawa 2011.

²⁵ P. Kapusta, *Howard Webb. Donald Tusk chciał go „zabić”, nienawidziło go pół Anglii. A i tak był najlepszy*, „Sportowe Fakty”.www.sportowefakty.wp.pl/pilka-nozna/688094/howard-webb-donald-tusk-chcial-go-zabic-nienawidziło-go-pol-anglii-a-i-tak-był-n, dostęp: 31.07.2017.

13. Taborek J., *The language of sport: Some remarks on the language of football* [w:] H. Lankiewicz E. Wąsikiewicz-Firlej (red.), *Informed teaching – premises of modern foreign language pedagogy* Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Staszica w Pile, Piła 2012, s. 237-253.
14. Toohey K., Veal, A. J., *The Olympic Games: A Social Science Perspective*. CABI Publishing, Wallingford, UK 2007.
15. Tworek A., *Język sportu – próba definicji (analiza języka polskiego i niemieckiego)* [w:] G. Szpila (red.), *Język trzeciego tysiąclecia*. Tertium, Kraków 2000, s. 331-340.

NETOGRAFIA

1. www.u21poland.com/oficjalna-frekwencja-na-uefa-euro-u21-w-polsce-niemal-cwierzemiliona-widzow-81-zapelnienia-stadionow/, [dostęp: 20.07.2017].
2. www.fifa.com/worldcup/index.html, [dostęp: 14.07.2017].
3. www.pzpn.pl/federacja/sedziowie/materialy-szkoleniowe, [dostęp: 28.07.2017].
4. *Laws of the Game 2017-2018*, http://static-3eb8.kxcdn.com/documents/278/082040_220517_LotG_17_18_FINAL_EN_150dpi.pdf, [dostęp: 28.07.2017].
5. Kapusta P., *Howard Webb. Donald Tusk chciał go „zabić”, nienawidziło go pół Anglii. A i tak był najlepszy*, „Sportowe Fakty”, www.sportowefakty.wp.pl/pilka-nozna/688094/howard-webb-donald-tusk-chcial-go-zabic-nienawidzilo-go-pol-anglii-a-i-tak-byl-n, [dostęp: 31.07.2017].
6. Powstaje Centrum Monitorowania Rasizmu [w:] Forum Żydzi, Chrześcijananie, Muzułmanie, [online], 2009, www.znak.org.pl/?lang1=pl&page1=news&subpage1=news00&infopassid1=9844&scrt1=sn, [dostęp: 19.07.2017].

Sociolinguistic aspects of translation of *The Laws of the Game*- abstract

Abstract: The present paper deals with selected sociolinguistic aspects of translation of *The Laws of the Game* from English into Polish. Particular attention was drawn to the importance of football in the contemporary world from the perspective of sport sociology. The authors addressed also the language of sport and described its most distinctive characteristics. The results of the analysis suggest that the main reason for the translation of *The Laws of the Game* containing translation mistakes is not only the insufficient experience and background knowledge of its translators but also the pressure of time.

Key words: translation studies, Laws of the Game, sociology, sociolinguistics, the language of sport